

Tussen stad en stal

Hoe het verder verkennen van elkaars leefwereld bijdraagt aan depolarisatie

Tussen stad en stal

Hoe het verder verkennen van elkaars leefwereld bijdraagt aan depolarisatie

Geschreven door **Guusje Weeber**

In samenwerking met Malou van der Burgt en Maria Geuze

Februari t/m november 2024

Fotografie door Laura van Diermen (studio pur sang) & Kester Scholten

Over het Groenpact Jongerenplatform

Het Groenpact Jongerenplatform verenigt jongeren in Nederland die werken aan een gezond, eerlijk en duurzaam voedsel- en landbouwsysteem, inclusief bijpassend onderwijs. Het platform bundelt het gemeenschappelijke geluid van de nieuwe generatie – de generatie die zich inzet voor een voedselsysteem dat gezond, duurzaam en eerlijk is. De volgende zes organisaties zijn aangesloten:

Studenten voor Morgen (SvM) streeft ernaar om duurzaamheid te integreren in het hoger onderwijs en het studentenleven en het hoger onderwijs systematisch te veranderen voor huidige en toekomstige generaties.

Vertegenwoordigers: Enrico Leonardo Bosters en Judith Meurs.

Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK) behartigt de belangen van agrarische jongeren in Den Haag en Brussel, maar biedt ook actief handvatten tot ontwikkeling en beter ondernemerschap. Hiermee draagt NAJK enerzijds bij aan de persoonlijke ontwikkeling van jongeren verbonden met de agrarische sector en anderzijds aan de ontwikkeling van zelfbewuste en kundige jonge ondernemers die met beide benen in de maatschappij staan: de ondernemers van de toekomst!

Vertegenwoordiger: Roy Meijer.

De Jonge Klimaatbeweging (JKB) zet zich in voor een wereld waarin jongeren meepraten over hun eigen toekomst en goed zorgen voor de aarde niet meer dan logisch is. Ze strijden voor een toekomstbestendige samenleving waarin rechtvaardigheid en empathie centraal staan.

Vertegenwoordigers: Youri de Koomen en Madzy Korte

Klimaat en Energiekoepel (KEK) is een cross-sectoraal netwerk van 1000+ young professionals die werken aan de energie- en klimaattransitie. Ze geloven in de kracht van jong werkenden om vernieuwing te brengen in het huidige systeem. Ze staan met beide benen in het veld en bundelen hun krachten om de Nederlandse energietransitie en klimaatopgave te versnellen.

Vertegenwoordigers: Nesha Narain en Nina van der Giessen

De Oogst van Overmorgen (OvOM) is sinds 2019 een uniek programma voor boeren, ondernemers, ambtenaren en young professionals in de voedselsector die op zoek zijn naar hun rol in de voedseltransitie. Deelnemers leren het landbouw- en voedselsysteem beter begrijpen vanuit verschillende perspectieven, werken aan hun persoonlijke ontwikkeling en brengen innovatie binnen hun eigen context.

Vertegenwoordiger: Anne Terhorst

Slow Food Youth Network (SFYN) is hét netwerk voor jonge mensen die zich inzetten voor gezond, duurzaam en eerlijk eten voor iedereen. SFYN biedt jonge mensen (18–35 jaar) de kennis, het netwerk, en de kansen die ze nodig hebben om zelf verandering te maken.

Vertegenwoordiger: Jonnes Jeuken

Inhoudsopgave

De koppen in deze inhoudsopgave zijn klikbaar.

Over het Groenpact Jongerenplatform	3
Introductie	7
Aanpak	7
Reflectie	8
Doel van het onderzoek	8
Inzicht 1: Vertrouwen en vriendschap	9
De havermelkelite	9
Gezamenlijke vijand	10
Inzicht 1: vertrouwen en vriendschap	11
Inzicht 2: Acceptatie en nuance	12
Op bezoek	12
Fundamentele verschillen	13
Inzicht 2: acceptatie en nuance	14
Inzicht 3: Respect en diepgang	15
In de boksring	15
Politiek ongemak	16
Inzicht 3: respect en diepgang	17
Conclusie en aanbevelingen	18
Van vergaderzaal naar gedekte ontbijttafel	18
Niet eens, toch verbonden	18
Waarden van de nieuwe generatie	18
Vijf aanbevelingen	19
Nawoord	21
Bronnen	22

“Eén van de belangrijkste dingen is dat je elkaar ontmoet. Volgens mij kom je dan al heel veel verder. Praktisch gezien is dat nooit handig, want stad en platteland liggen mijlenver uit elkaar. Maar als jongerenplatform nemen we die moeite wél – en het lukt ons ideeën te bedenken om depolarisatie te versnellen.”

Introductie

Het debat over het toekomstige voedselsysteem in Nederland wordt gekenmerkt door polarisatie. De standpunten van de bij het Groenpact Jongerenplatform aangesloten jongerenorganisaties worden in de media vaak uitvergroot. Je bent het één óf het ander; je bent voor biologische landbouw, óf voor innovatie ([Imke de Boer, september 2024](#)).

De samenwerking tussen deze organisaties in het platform liep niet altijd gestroomlijnd. Zo werd er in 2023 een campagne afgeblazen omdat de vertegenwoordigers van de jongerenorganisaties erachter kwamen dat ze niet goed op de hoogte waren van ieders belang. De campagne werd niet collectief gedragen. Het werd duidelijk dat de groep elkaar eerst beter diende te leren kennen, voordat ze elkaar konden vinden op inhoud. Elkaar leren kennen werd de volgende stap – zowel als persoon als elkaars organisaties met bijbehorende achterban en belangen.

Daarvoor was meer nodig dan de maandelijkse bijeenkomst op donderdagavond in een vergaderruimte. Het bespreken van tegenstellingen kan behulpzaam zijn, maar met alleen praten kom je niet verder ([NRC, 2024](#)). Daarom initieerden aanjagers van het Groenpact Jongerenplatform Malou van der Burgt en Maria Geuze een sociaal experiment: wat gebeurt er als de vertegenwoordigers van de organisaties op pad gaan in elkaars leefwerelden?

Aanpak

Tussen februari en september van 2024 bezochten de vertegenwoordigers elkaar en elkaars leefwerelden. Dit kreeg dit vorm in een viertal georganiseerde activiteiten met ieder een door de media regelmatig gestereotypeerde bubbel als thema: de haveremelkelite, een biodynamische boerderij, een gangbare melkveehouderij, en het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN).

Het doel was om elkaars persoonlijke leefwerelden te leren kennen en elkaars perspectief te onderzoeken. De jongeren begrepen dat een bezoek aan iemands woonplek of werkomgeving slechts één ervaring weergeeft, en niet een algemene indruk van het leven op die plek. Door de leefwereld van de ander te beleven en doorvragen, zonder druk om te onderhandelen of te overtuigen, hoor en begrijp je diens persoonlijke perspectief beter. Voor veel van hen was dit niet nieuw. Een open houding zonder oordelen en het leren begrijpen van verschillende perspectieven, zijn voor deze jongerenorganisaties kernwaarden.

Op deze dagen was er altijd een gezamenlijke activiteit gepland. Van het handmatig onkruid bestrijden op het wiedbed in Flevoland tot een bezoek aan de tentoonstelling Food for Thought in Het Scheepvaartmuseum, samengesteld door Jonas Kooyman van het populaire Instagram-account [@haveremelkelite](#). Hier werd de groep op humoristische wijze meegenomen in stedelijke eetgewoontes. Daarnaast ging de groep altijd samen aan tafel en aten ze wat de pot schafte. Van desembrood tot hamburgers, en van natuurwijn tot verse koemelk aan de ontbijttafel naast de koeienstal van een van de jongeren.

Het [Groenpact Jongerenplatform](#) bestaat uit zes jongerenorganisaties. Van bedrijfsleven tot overheid en onderwijs, de jongerenorganisaties zijn actief in de voedsel- en landbouwsector in verschillende rollen. Van student tot boer en activist. Voorafgaand aan het experiment schreven ze een gezamenlijke landbouw- en voedselvisie. Tijdens deze samenwerking merkten aanjagers Maria Geuze en Malou van der Burgt hoe belangrijk het is om naar elkaar te luisteren als basis voor onderling vertrouwen. Het is uniek dat zo'n diverse groep organisaties een sterke en structurele relatie heeft opgebouwd en samen door één deur kan. De successen die intern zijn bereikt willen ze delen, omdat het als voorbeeld kan dienen voor de politiek, het bedrijfsleven, onderwijs en de burger. Ze laten zien hoe samenwerken wél kan.

Maria Geuze: *“Voorafgaand aan iedere bijeenkomst ontwierpen Malou en ik een rolverdeling en structuur en moedigden we de vertegenwoordigers aan om alvast hun vooroordelen en vragen op te schrijven over de te bezoeken leefwereld. We wilden echter ook ruimte laten voor spontaniteit en informaliteit. Zo werkten we als een soort semi-gestructureerde focusgroep, en tegelijkertijd voelden de vertegenwoordigers zich veilig genoeg om zich open op te stellen.”*

Hoewel er bij de aanjagers wel de hoop leefde dat de bijeenkomsten zouden bijdragen aan de depolarisatie, begon het experiment zonder verwachtingen of beoogde conclusies. Om de dynamieken, processen, en gesprekken op te vangen, werd Guusje Weeber gevraagd om mee te gaan en als cultureel antropoloog dit sociaal experiment vast te leggen.

Reflectie

Als cultureel antropoloog is Guusje geoefend in het blootleggen van maatschappelijke processen in kleine, persoonlijke handelingen en interacties. Door interviews, informele gesprekken, en participerende observatie met de jongeren, ontdekten ze nieuwe verbindingen tussen wat er werd gezegd en wat er werd gedaan. Door hun hechte band met de vertegenwoordigers speelden Maria Geuze en Malou van der Burgt een sleutelrol in het verzamelen van inzichten.

Zowel de aanjagers als Guusje zijn in verschillende verbanden gekoppeld aan SFYN, een van de jongerenorganisaties. Hoewel SFYN zich profileert als neutrale verbindende partij over de hele voedselketen, blijft dit artikel een interpretatie. Om transparantie te waarborgen, worden alle stappen van het onderzoek en de aanpak geëvalueerd en besproken met de jongeren. Guusje is er daarnaast van bewust dat haar aanwezigheid het experiment beïnvloedt. Sommige vertegenwoordigers letten op hun woorden of houding, hielden zich in of gaven alleen “politiek correcte” antwoorden als ze met hen sprak.

Doel van het onderzoek

Dit onderzoek verkent hoe ontmoetingen tussen de vertegenwoordigers van de jongerenorganisaties kunnen bijdragen aan depolarisatie in het debat over het voedselsysteem. In dit artikel wordt in drie hoofdstukken uiteengezet wat de vertegenwoordigers dit jaar hebben gedaan en geleerd. Onderbouwd door waargebeurde, geanonimiseerde uitspraken en gebeurtenissen worden drie concrete inzichten belicht. Afsluitend worden aanbevelingen gedaan voor beleidsmakers, bestuurders en de achterbannen van de jongerenorganisaties.

In dit artikel wordt het contrast tussen stad en platteland soms bewust benadrukt, omdat het precies deze dichotomie is die aan de kaak wordt gesteld. De vertegenwoordigers weten als geen ander dat het in de realiteit niet zo zwart-wit is: binnen de groeperingen stad en platteland is er een enorme diversiteit. Het zijn geen twee losse groepen, ze hebben juist veel overlap en zijn deel van een veel groter geheel.

Elk hoofdstuk in dit artikel begint met een foto waarin een symbool van de bezochte leefwereld wordt afgebeeld.

Inzicht 1: Vertrouwen en vriendschap

Door in elkaars leefwerelden te treden hebben de vertegenwoordigers geleerd om elkaar te vertrouwen en de bestaande stigma's te relativeren. Dat zorgt voor begrip voor elkaars organisaties en diens uitdagingen en doelen.

Het drinken van havermelk wordt gezien als een symbool van randstedelijk Nederland.

Voordat het experiment begint kennen de vertegenwoordigers elkaar ruim een jaar. Gedurende dit eerste jaar brachten ze samen veel tijd door om een gezamenlijke voedselvisie te schrijven. Aanjager Maria Geuze deelt: "Er zat enorme energie in het platform. De vertegenwoordigers keken er naar uit om aan de slag te gaan, ook al zou het schuren. Die energie was niet altijd gelijk gedragen, en voor sommige vertegenwoordigers voelde het als een verplichting om samen te komen."

In februari 2024 begint het sociale experiment: wat gebeurt er als ze in elkaars leefwerelden treden?

Voorafgaand aan de eerste bijeenkomst sprak Guusje Weeber alle vertegenwoordigers in een interview.

De havermelkelite

Tijdens de interviews vroeg Guusje Weeber naar de aannames die ze hadden over de havermelkelite ([Telegraaf, 2024](#)), hét symbool van de stadse bubbel en de leefwereld die als eerste betreden zou worden. De één gaf schoorvoetend toe zichzelf weleens te herkennen in de havermelkelite, een ander bleef 'havermoutelite' zeggen en kon diens onbegrip niet genoeg benadrukken. Een greep uit de reacties:

"Ik zie de 'havermoutelite' als linkse intellectuele mensen die hun identiteit bevestigen met eten en uit een schuldgevoel denken te moeten boeten voor de wandaden van hun ouders."

"Misschien is er weinig besef binnen de havermelkelite dat linkse gedachten, zorgen om klimaatverandering, en voor anderen willen zorgen, allemaal luxes zijn."

In een hip buurtcafé in Amsterdam Oost druppelen de vertegenwoordigers binnen. De één heeft een lange treinreis achter de rug, de ander stapt uit de tram die voor de deur stopt. Er wordt door iemand benoemd dat je op het platteland niet overal met het openbaar vervoer kunt komen. Een van de agrarische vertegenwoordigers komt wat later aan. "Mooie tent, hé!" is een van de eerste dingen die hij zegt. "Top tentje voor jou!", zegt hij tegen een vertegenwoordiger die in Amsterdam woont. Die lacht en vraagt: "Is dat een compliment of niet?"

Tijdens het *shared-dining* diner met natuurwijn zijn de vertegenwoordigers familiaal in gesprek over politiek, privileges en de agro-industrie. Hoewel er meningsverschillen zijn, geven de vertegen

woordigers ook grijnzend een high-five als ze het onverwachts met elkaar eens zijn. Er wordt veel gelachen en de uren vliegen voorbij.

Gezamenlijke vijand

Na het eten vertrekt de bonte groep naar een live podcastopname in het Scheepvaartmuseum. De podcasthosts bespreken hun meest "havermelkelite-moment" van de week. "Vegan cinnamon buns uitdelen op werk want #plantbased, maar 's avonds aan de steak," is een voorbeeld dat wordt genoemd. Een vertegenwoordiger spreekt zijn mening uit: "Ze hebben geen idee, geen boodschap, en lachen zichzelf uit. Ze zijn heel rigide: ze vinden van alles maar handelen er niet naar. Ze zijn alleen maar met zichzelf bezig." Ook twee andere vertegenwoordigers, die beiden in Brabant wonen, voelen afstand tegenover de havermelkelite: "Er is een groot verschil tussen hoeveel er is gezegd en hoeveel er is gepraat," zegt één van hen.

Een ding is duidelijk: de havermelkelite lijkt na deze avond een gezamenlijke "vijand" te zijn geworden. Ook de vertegenwoordigers die voorheen in het havermelkelite-frame werden gepropt, nemen er nu resoluut afstand van:

"Enerzijds voel ik me verbonden met de havermelkelite. We snappen elkaar en hebben dezelfde rituelen. Tegelijkertijd voel ik me verwijderd van al het andere. Als persoon kan het fijn zijn om met gelijkgestemden omgeven te zijn, maar dat is ook het gevaar."

Ook de vertegenwoordigers uit de agrarische hoek geven toe dat het leren kennen van deze groep meer begrip heeft gekweekt voor de vertegenwoordigers die in de randstad wonen: "Eigenlijk is niemand van ons echt havermelkelite." Ondanks dat sommigen van de vertegenwoordigers zich herkennen in elementen van de havermelkelite, zijn ze het erover eens dat het frame door de media te zwaar geladen is op vooroordelen.

Weer buiten passeren we een paar hippe kroegen voordat we neerstrijken in een gemoedelijk Indisch restaurant voor een afzakkertje. De vertegenwoordigers discussiëren dat het frame van de 'havermelkelite' te generaliserend is en niet alles zegt over de personen in kwestie. Aan de andere kant van de tafel zijn twee vertegenwoordigers

verwikkeld in een diep gesprek. Opvallend, want als politieke tegenpolen vlogen hun organisaties elkaar een aantal jaar geleden nog regelmatig in de haren.

Inzicht 1: vertrouwen en vriendschap

Het eerste inzicht toont aan dat polarisatie voortkomt uit 'othering': jezelf definiëren door jezelf te distantiëren van de ander. Tijdens de interviews met de vertegenwoordigers voorafgaand aan het evenement werd de havermelkelite het doelwit van wij-zij-denken, en dit werd versterkt tijdens de bijeenkomst in Amsterdam. Een gezamenlijke waarde kan een groep verbinden, maar ook het bekritisieren van een gemeenschappelijke "vijand" draagt bij aan een sfeer van veiligheid.

Toch blijft een deel van de aanwezige jongeren, ondanks hun kritiek, zichzelf herkennen in kenmerken van de havermelkelite – zij behoren tot de "havermelkelite light," aldus een van de vertegenwoordigers. Het frame havermelkelite is niet alomvattend en overmatig gebruik ervan kan een goed gesprek in de weg staan, realiseren de jongeren.

Maria Geuze: *"Voor het experiment had iedereen vooroordelen over de ander – ze zijn daarin veranderd. De nieuwe bubbels waarmee ze in aanraking zijn gekomen, zijn niet de mensen die ze normaal tegenkomen in hun werk of achterban. Als ze een aanname hebben, zie ik dat ze de ander daarop durven te bevragen. Ze testen hun vooroordelen in plaats van dat ze in hun eigen bubbel op zoek gaan naar bevestiging van dat beeld."*

De groep kan met humor over moeilijke onderwerpen praten. Het kost tijd om dat met elkaar te bereiken. De vertegenwoordigers voelen zich niet aangevallen bij iedere kritische opmerking, want ze weten waar de ander vandaan komt. Bewust en onbewust worden stigma's gerelativeerd en zijn ze zachter voor elkaar. Een van de vertegenwoordigers vat het samen:

"Gezamenlijk tijd doorbrengen en samen eten zijn voor mij krachtige manieren om vertrouwen op te bouwen en een veilige omgeving te creëren. Deze gedeelde ervaringen maken het makkelijker om met elkaar in gesprek te blijven, zelfs wanneer meningsverschillen blijven bestaan. Door fysiek samen te komen en momenten van gezamenlijkheid te delen, wordt de basis gelegd voor open en eerlijke communicatie."

Samen eten is meer dan een praktische bezigheid. Zoals de vertegenwoordiger benadrukt, is de kracht van samen zijn niet alleen fysiek, maar ook sociaal-emotioneel. Dit hoofdstuk toont aan dat het in contact treden met andere leefwerelden de basis legt voor vriendschap. Vertrouwen ontstaat niet van de ene op de andere dag, maar daar kun je aan bouwen door gezamenlijke ervaringen en het doorbreken van vooroordelen.

Inzicht 2: Acceptatie en nuance

Door in elkaars leefwerelden te treden, ontwikkelden de vertegenwoordigers de vaardigheden om genuanceerd met elkaar in gesprek te gaan en te accepteren dat ze het niet met elkaar eens zijn.

*Links: aarde en een koehoorn als symbool van de biodynamische landbouw
Rechts: een melkbeker en een kluit gras als symbool voor de gangbare melkveehouderij*

De volgende stop: op pad naar de boerenbedrijven van twee vertegenwoordigers, twee boerderijen die qua uitstraling en bedrijfsvoering niet verder uit elkaar konden liggen. Althans, dat was de verwachting waarmee de vertegenwoordigers deze bijeenkomsten begonnen.

Op bezoek

Na een rondleiding op het biodynamische bedrijf van de familie van een van de vertegenwoordigers, lunchen we aan een lange tafel met de familie en medewerkers van het bedrijf. Er ontstaat een interessante discussie waarin de gemoederen hoog oplopen, maar er wel wordt geluisterd en er worden goede vragen gesteld.

“Het is voor mij het belangrijkste dat je met elkaar kan praten. Er is geen goed en fout, maar je kunt wel informatie delen met elkaar. Bijvoorbeeld: waarom boer jij op deze manier, en waarom heb jij voor biodynamisch gekozen? Alle boeren zijn ondernemers, op hun eigen manier. Maar vertrouwen dat wetgeving het beste voorheeft met voedselzekerheid, en het verhaal dat Nederland de wereld moet voeden is passé.”

Een paar weken later trekt de groep naar een dorp in het Noorden van het land, waar het melkveebedrijf ligt van een andere vertegenwoordiger. Voordat ze de inhoud ingaan, kamperen de vertegenwoordigers een nacht met hun tenten op de boerderij.

Bij het vallen van de avond verzamelen de vertegenwoordigers zich rondom het kampvuur. Ze zijn inmiddels wel uitgepraat over werk, het jongerenplatform, en wat er te zien valt op de boerderij. Langzaam vervagen ieders functies en met een biertje of kop thee in de hand verandert het gesprek. Thema's als mentale gezondheid en jong zijn in deze ingewikkelde tijd komen op tafel. Ze hoeven nergens heen, de zomernacht strekt zich uit. Het is even stil wanneer de vertegenwoordigers beseffen dat ze allemaal regelmatig tegen hun grenzen aanlopen. Hoe lang kunnen ze zich nog blijven inzetten zonder ten onder te gaan aan de druk van het representeren, iets willen bijdragen aan de wereld, het hebben van een groter doel?

Malou van der Burgt: *"In het gesprek bij kaarslicht laten de vertegenwoordigers zich voor het eerst van hun kwetsbare kant zien. Ze vertellen elkaar wat de persoonlijke uitdagingen zijn in het bekleden van de zakelijke functie. Zo vertelde een vertegenwoordiger dat die baalt dat het werk weinig ruimte laat vriendschappen. Op deze avond vielen de monden open, want er kwamen andere kanten van de personen bovendrijven dan ze van elkaar gewend zijn te zien in de vergader ruimte waar ze elkaar op reguliere basis ontmoeten. Er bleek veel te zijn waar ze zich in herkennen."*

De al korte nacht wordt af en toe onderbroken door geloei en de veewagen. Iemand merkt op dat de boer meerdere keren in de nacht zijn bed uit moest voor de koeien. Tijdens het ontbijt – uiteraard met verse melk – delen de vertegenwoordigers die het lawaai niet gewend zijn hun opnieuw verkregen respect voor het boerenleven.

De vertegenwoordiger neemt ons mee door zijn dag tussen de koeien. Voor sommige vertegenwoordigers is dat confronterend, omdat ze meevoelen met de dieren, een plantaardig dieet volgen of uit een andere agrarische hoek komen. Anderen vinden het fijn om op een boerderij te zijn, ze voelen zich er thuis. De koeien worden uitgebreid geaaid en gefotografeerd.

Fundamentele verschillen

Bij de kalverhutten voeren de vertegenwoordigers een gesprek dat laat zien dat niet alleen luisteren, maar ook het stellen van open, oordeelloze vragen belangrijk is in depolarisatie. Het scheiden van koe en kalf is politiek en maatschappelijk een gevoelig onderwerp, en de aanwezige vertegenwoordigers zijn het hier niet over eens. Toch wordt het onderwerp zonder verhitte besproken.

Vertegenwoordiger A: *"Waarom laat je de koeien niet ouder worden?"*

Vertegenwoordiger B: *"Koeien moeten drachtig kunnen zijn, anders kan het niet uit. Als ze geen melk meer geven, zijn ze niet meer interessant. Vruchtbaarheid is niet het probleem, onze koeien worden al een jaar ouder dan de gemiddelde koe op een vergelijkbaar bedrijf. Linksom of rechtsom, als een koe geen melk meer geeft, dan is haar functie verdwenen. Dan gaat ze weg, tenzij er een nieuwe rendabele functie voor haar op dit bedrijf wordt ontwikkeld."*

A: *"Of is dit stalsysteem er niet op ingericht om het kalfje bij de koe te houden?"*

B: *"Dat maakt niet uit. Als ze in het veld staan, gaan er ook kalfjes dood."*

A: *"Ik snap dat je het niet zomaar om kan gooien, maar een merk als Kalverliefde¹ kan blijkbaar uit."*

B: *"Ja, je kunt verschillende routes nemen. Via de markt, wettelijke verplichting, of dierwaardigheid. Die discussie hebben we te weinig. Elke boer geeft een eigen invulling aan zijn bedrijf binnen de randwoorden die voortkomen uit het speelveld. Wanneer dit speelveld ruimte biedt voor nieuwe wegen, zoals extensiveren, dan is dit ineens een serieuze optie."*

¹ Bij de meeste melk wordt het kalf direct na de geboorte gescheiden van de koe. Bij boeren die zich hebben aangesloten bij het merk Kalverliefde blijft het kalf 2,5 tot 3 maanden bij de koe.

Dit gesprek laat zien dat de vertegenwoordigers beseffen dat ze hun eigen waarheid hebben en inzien dat verschillende percepties zijn over wat 'goed' en 'fout' boeren is. Bij de een staat efficiëntie voorop als het gaat om duurzaamheid, bij de ander diervriendelijkheid, de natuur, of weer andere principes. Een vertegenwoordiger zegt hierover:

"Er zullen in de landbouw keuzes gemaakt moeten worden, maar het is de vraag welke argumenten we voorop stellen. Iedereen heeft een ander beeld over hoe duurzaamheid eruit zou kunnen zien. We moeten accepteren dat we het niet eens hoeven zijn: we moeten leren het oneens te zijn."

Inzicht 2: acceptatie en nuance

De vriendschap en vertrouwensband die de vertegenwoordigers hebben opgebouwd, scheppen nu ruimte voor nuance en gezonde onderlinge meningsverschillen. Waar vroeger rivaliteit heerste tussen de jongerenorganisaties, erkennen de vertegenwoordigers nu dat er geen 'goed' en 'fout' is in het debat. Iedereen kijkt op zijn eigen manier naar de wereld, en het is mogelijk dat die perspectieven niet met elkaar stroken.

"Het gaat niet om goed of fout. We maken ons allemaal druk om iets groters. In de kern hebben we het over dezelfde vragen, maar we vullen de antwoorden anders in. Als je dat snapt, ben je een heel eind. Aan de landbouwtafel ervaarde ik dat niet altijd, want daar waren we aan het onderhandelen, dat is anders dan een gesprek."

Lunchen met de familie van het biodynamische bedrijf en aan de ontbijttafel op het gangbare melkveebedrijf: door bij elkaar op bezoek te gaan hebben de vertegenwoordigers ingezien wat de lasten en lusten zijn van de leefwereld van de ander. Er was geen haast, en er hing geen onderhandeling of belang boven het hoofd: er was ruimte om te luisteren en vragen te stellen. De vertegenwoordigers hebben respect voor elkaars leefwerelden, en leren actief van elkaars keuzes in duurzaamheid, zelfs als ze het er niet mee eens zijn. Hiervoor is een dosis zelfreflectie nodig:

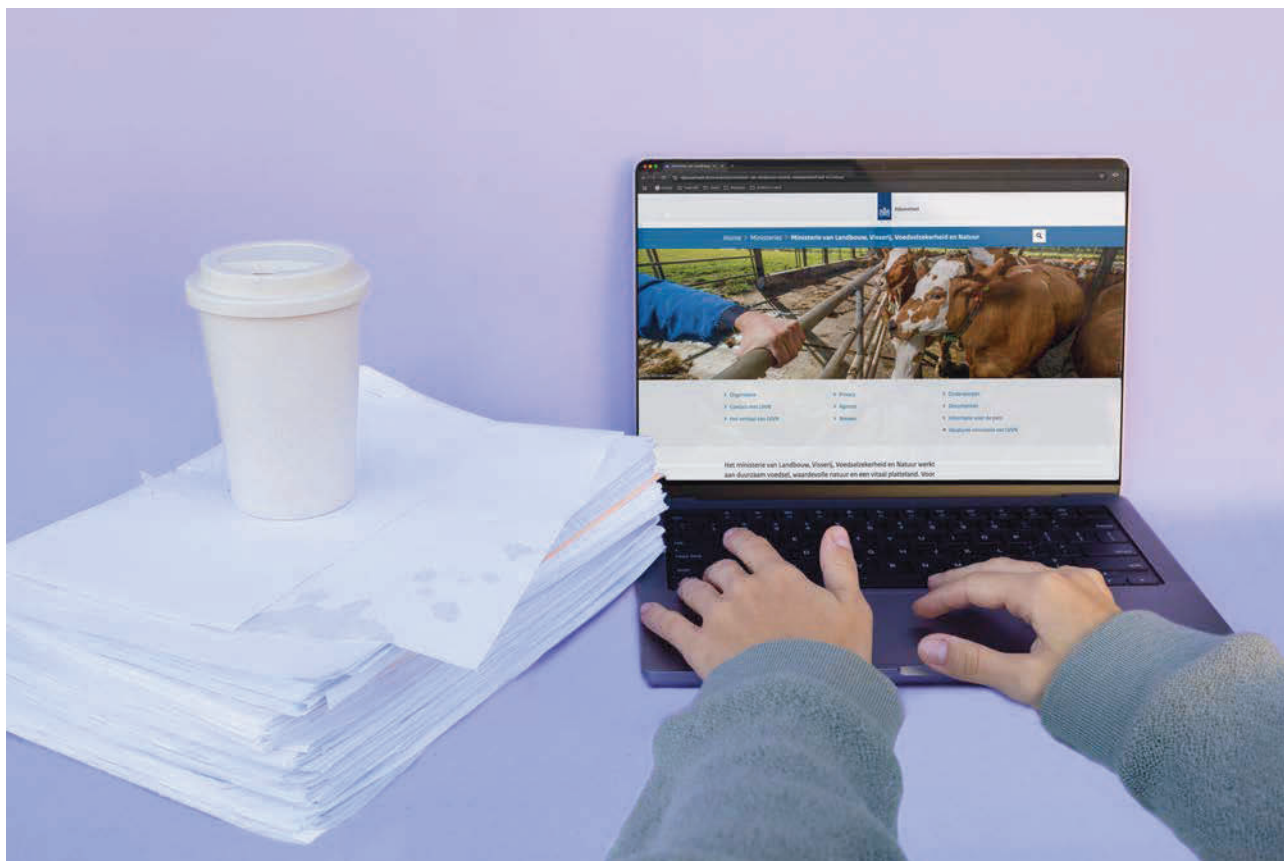
"We hebben allemaal vooroordelen en assumpties, en het is waardevol om daar bewust van te zijn. Daarvoor hebben we spiegels nodig, en die vind je alleen als je uit je eigen leefwereld treedt. Onze maatschappij is daar niet op ingericht. Je leert niet hoe je bij jezelf kunt inchecken: waar komen mijn vooroordelen vandaan en hoe kan ik ze onderzoeken?"

Deze reflectie benadrukt dat er meningsverschillen mogen zijn, ook als je goed met elkaar overweg kan. Dit hoofdstuk laat het belang zien van acceptatie van elkaars verschillen en het vermogen om je eigen standpunten te kunnen herzien. Het regelmatig ontmoeten van mensen met uiteenlopende perspectieven brengt nuance. Ook als de vertegenwoordigers het nooit helemaal eens worden, kunnen ze toch bruggen slaan.

Inzicht 3: Respect en diepgang

Door in elkaars leefwerelden te treden is er ruimte ontstaan om op diep niveau en met respect en betrokkenheid te spreken over maatschappelijke onderwerpen. De vertegenwoordigers staan niet meer stellig tegenover elkaar, maar zijn bereid om oncomfortabele gesprekken aan te gaan.

Een stapel papieren met veel koffie en laptopwerk zijn bij sommigen de associaties bij het Ministerie van LVVN.

De laatste bijeenkomst van het experiment vindt plaats bij het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), waar de vertegenwoordigers de kans krijgen om in de beleidsbubbel te treden. De dag begint met een introductiesessie. Daarop volgt een stellingenspel om het gesprek op gang te brengen.

In de boksring

De beleidsdag wordt niet alleen door de bestaande vertegenwoordigers beleefd. Alle vertegenwoordigers nemen een gast uit hun achterban mee. De vertegenwoordigers gaan met de voor hen onbekende gasten in gesprek tijdens de koffie en cake.

Bij het stellingenspel sluiten ook beleidsmedewerkers van het ministerie aan. Maria Geuze en Malou van der Burgt presenteren stellingen waarop gereageerd wordt door aan de ene kant van de vergaderzaal (helemaal eens) of de andere kant (helemaal oneens) te gaan staan. Opvallend is dat de vaste vertegenwoordigers zelden een uiterst standpunt innemen, maar zich voornamelijk rondom de middenstreep bevinden.

Bij de stelling "Ik weet wat er speelt in de samenleving" begint er een verhit gesprek tussen twee gasten van twee verschillende jongerenorganisaties.

Jongere A: *"Ik sta hier [bij helemaal eens] om te provoceren, terwijl Den Haag alleen pretendeert te weten wat er speelt. Ik weet wat er speelt in de hele samenleving omdat klimaatverandering een probleem is voor de hele samenleving. De status quo moet veranderen. Mijn organisatie hóórt hier te staan."*

Jongere B [staat bij helemaal oneens]: *"Ik kan niet claimen dat ik weet wat er speelt, ik vind het arrogant om dat te zeggen. Het doet pijn voor de mensen die zich niet gehoord voelen, daarom neem ik een extreem standpunt in. Het hangt ook af van je interpretatie van de stelling: wat is een samenleving?"*

Jongere A: *"Ik ben het met je eens, maar ik zie de samenleving als publiek belang en de politiek is een strijd tussen private belangen."*

De jongeren in kwestie verheffen hun stem en bleven stellig. De inzichten die het Groenpact Jongerenplatform heeft geleerd in het afgelopen jaar worden hiermee extra benadrukt: het platform durft, ondanks hun meningsverschillen, vragen te stellen en te handelen vanuit nuance. Een vertegenwoordiger had nog contact gehad met de gast die bij 'helemaal eens' had gestaan en deelde hierover na afloop:

"Deze persoon had moeite met het oneens te zijn, en met het kruisen van verschillende waarheden. Alsof we dan geen vrienden kunnen zijn en samen een biertje kunnen drinken. Als we de waarheid niet kennen en nog moeten leren waar de ander vandaan komt, kost dat moeite en is dat spannend. Wij [de vertegenwoordigers] hebben al samen in de boksring gestaan, dat maakt het voeren van een gesprek makkelijker."

Malou van der Burgt: *"Ik merkte op dat de woorden impact hadden op de twee gasten zelf en de aanwezigen die er om heen stonden. Ik besloot de twee gasten te vragen wat het met hen deed om zo ver uit elkaar te staan en de woorden van de ander te ontvangen. Op dat moment leken beiden een nuanceringsom hun uitleg te willen geven en voegden ze toe dat het geen persoonlijke aanval was. Het leek essentieel deze vraag te stellen, zodat duidelijk werd dat er ook een menselijk aspect zit aan het voeren van discussies en er dus wel degelijk de wil is met elkaar te blijven communiceren, ook na een verhit debat."*

Politiek ongemak

Tijdens de stellingen komen er zowel verschillen als overeenkomsten tussen de jongeren en de ambtenaren boven water. Zo herkennen ze elkaars ongemak als er een nieuwe politieke wind gaat waaien. Een deel van de organisaties ervaaarde dat bijvoorbeeld toen kabinet Rutte IV aantrad met minister Van der Wal. Nu, met het aantreden van het nieuwe kabinet, voelen sommige medewerkers van LNVN zich juist onwennig op een vergelijkbare manier. Ook geven de beleidsmedewerkers toe dat ze te weinig weten wat er speelt in de samenleving en dat ze daar best meer aandacht voor zouden mogen hebben. De vertegenwoordigers zijn verrast door hun eerlijkheid:

"Voor mij was het interessant om te zien hoe de beleidsmedewerkers hiermee omgaan en wat hun drijfveer blijft. Tijdens de lunch vertelde een van de beleidsmedewerkers me dat hij zich goed kan motiveren onder het motto: 'De overheid is imperfect, en ik probeer met mijn vakkennis deze imperfectie te verkleinen.'"

"Ik vond het mooi wat de ervaren ambtenaar zei: uiteindelijk bepaalt de politieke wind jouw handelingsvrijheid. Je gebruikt jouw kennis in de adviezen die je neerlegt. Dat wringt bij de jonge generatie die alleen nog maar de 'duurzame wind' hebben meegemaakt. Dan moet je nadenken wat je hiermee doet in rol als ambtenaar."

Tijdens het stellingenspel stappen de vertegenwoordigers in verschillende perspectieven: als mens, vanuit hun functie of bubbel, of als deel van een grotere groep – het Groenpact Jongerenplatform. Deze wisselwerking laat zien dat de vertegenwoordigers respect hebben voor elkaars context en bereid zijn dit in te zetten om tot nieuwe conclusies te komen. Aanjager Maria Geuze deelt:

“Het stellingenspel heeft echt onderstreept waar we in hebben geïnvesteerd als platform. [Eén van de vertegenwoordigers] liet al zien meer te weten wat er speelt bij de andere jongerenorganisaties dan voorheen, en de andere jongeren waren comfortabel bij hem, ondanks de soms oncomfortabele uitspraken die hij deed. Ik vind het knap dat ze dat samen bereikt hebben. Ze kennen elkaars context.”

Inzicht 3: respect en diepgang

Op de beleidsdag hebben de vertegenwoordigers laten zien dat hun menings-verschillen over politieke thema's niet leiden tot vijandigheid. Integendeel, hun verschillen hebben ertoe geleid dat ze al vaker tegenover elkaar “in de boksring” hebben gestaan, en daardoor juist een breder begrip hebben van elkaars leefwerelden.

Ze deinzen niet terug voor het ongemakkelijke of oncomfortabele gesprek, maar kunnen het individu los zien van hun mening, en hebben op andere vlakken alsnog een klik. Een van de vertegenwoordigers zegt hierover: *“We gaan niet zo snel los op elkaar dankzij de activiteiten die we al met elkaar hebben ondernomen.”*

De respectvolle omgang met nieuwe jongeren en de beleidsmedewerkers benadrukten dat de jongeren het zich eigen hebben gemaakt om verschillende perspectieven te erkennen en empathie te hebben voor de mensen met wie je het niet eens bent. Ook de gasten en beleidsmakers merkten dat de aanwezigheid van verschillende perspectieven, leeftijden en generaties de discussie verrijkte. Uit hun standpunten en gedrag tijdens het stellingenspel bleek dat ze dit in hun werkende leven eigenlijk te weinig doen. Een vertegenwoordiger deelt hoe het ontwikkelen van respect ervoor heeft gezorgd dat ze dieper tot de kern kunnen komen:

“Als belangenbehartiger neem je soms wat meer afstand van de impact van beleid en discussies op mensen die praktisch met de kwestie te maken hebben. Ik heb geleerd dat het ontwikkelen van begrip en respect voor elkaars leefwerelden ook echt iets praktisch kan brengen: specifiek bij mij een grotere bereidheid om verder te gaan. En het begrip dat je beginpunt en je doelstellingen allemaal af kunnen wijken van elkaar, maar dat je in de aanpak wel tot een consensus kan en moet komen.”

Conclusie en aanbevelingen

Een jaar later is het sociale experiment ten einde gekomen. Wat is er geleerd en gedaan? Wat gebeurt er als de vertegenwoordigers op pad gaan in elkaars leefwerelden? Hebben de ontmoetingen tussen de vertegenwoordigers van de jongerenorganisaties bijgedragen aan depolarisatie? Op welke manier? Dit hoofdstuk geeft de belangrijkste antwoorden weer.

Van vergaderzaal naar gedekte ontbijttafel

In Amsterdam ontdekten de vertegenwoordigers dat de scherpe scheidslijnen waarmee de media hen vaak in hokjes plaatsen, minder zwart-wit zijn dan gedacht. Door met elkaar in gesprek te gaan, hebben ze hun eigen aannames en wij-zij-denken kritisch onderzocht en ervaren hoe je door tijd samen door te brengen ook buiten je eigen bubbel vriendschappen kunt opbouwen. De verschuiving van steriele vergaderruimte naar sfeervolle restaurants, musea, weilanden, kampvuren en ontbijttafels in de buitenlucht zorgde steeds weer voor een andere dynamiek waar de vertegenwoordigers zich wisselend meer of minder thuis voelden.

Het doorbreken van vooroordelen vergt tijd en gezamenlijke ervaringen. Al tijdens de eerste avond werd er gepraat, gelachen en geproost: aan tafel zaten de gangbare en biodynamische boer, de veganist en de vleeseter, de stedeling en de plattelandsbewoner, verenigd door nieuwsgierigheid en bereidheid elkaar echt te leren kennen.

Niet eens, toch verbonden

Door op de boerderijen in gesprek te gaan over de percepties van voedsel, landbouw en duurzaamheid, hebben de vertegenwoordigers geleerd dat 'goed' en 'fout' even geparkeerd kunnen worden om met elkaar in gesprek te gaan. Waar de media neigt verschillende praktijken tegenover elkaar te zetten als inherent tegenstrijdig, laten de vertegenwoordigers zien dat verschillende manieren van boeren naast elkaar kunnen bestaan. De vertegenwoordigers hebben geaccepteerd dat ze het niet met elkaar eens hoeven te zijn om samen te kunnen werken.

“De vraag of het goed of fout is, daar gaat het niet om: alle systemen die we hebben in de landbouw moeten we koesteren, anders raken we die kennis kwijt. Zeker als de natuur grotere grillen met zich mee gaat brengen. Daar is niet één waarheid in. Ik als biodynamische boer voel me daar anders bij dan een gangbare melk- of pluimveehouder, maar dat neemt het respect niet weg.”

Waarden van de nieuwe generatie

In de ontmoeting met beleidsmedewerkers van het ministerie van LNV hebben de vertegenwoordigers geleerd dat er ook binnen het ministerie mensen werken met een eigen werkwijze en perspectief. Ze zijn het niet altijd met elkaar eens, maar werken wel samen – net als de vertegenwoordigers. Toch kun je een kwetsbaar gesprek voeren over hoe het beter kan in onze samenleving, zonder elkaar de tent uit te lokken. Een vertegenwoordiger zegt hierover:

“Ik begrijp nu beter waarom we hier zijn dan aan het begin van het jaar. Ik hoef in deze groep niemand te overtuigen.”

De vertegenwoordigers hebben laten zien dat het formele, meer traditionele model van met elkaar omgaan niet in elke situatie de beste toepassing is. In de huidige werkcultuur overheerst vaak een duidelijke grens tussen zakelijk en privé, is er geen focus op de strakke 9-5 uren, worden emoties thuis gelaten, en kan je het niet met je collega's (of concurrenten) delen als je er even doorheen zit. Deze werkvormen hebben natuurlijk een plek, maar de jongeren zochten daarbuiten naar de mogelijkheden. De werk-privé-grens vervaagt als je bij iemand thuis over de vloer komt, samen tijd doorbrengt, en de gesprekstof over werk op is. Dit bevestigt de generatiekloof in de groene sector waarvoor bij eerdere [evenementen](#) van het Groenpact Jongerenplatform aandacht was ([Thijs Launspach, 2019](#)): voor de jonge generatie gelden andere waarden

Vijf aanbevelingen

Toen het Groenpact Jongerenplatform nog in de kinderschoenen stond, ging samenwerken soms stroef. De vertegenwoordigers schoven met een duidelijk belang aan. Maria en Malou constateerden dat er op die manier weinig beweging zat; het doel om samen te werken aan een toekomstbestendig voedsel- en landbouwsysteem bleek moeilijker te behalen dan gedacht.

Zo begon het experiment. Al snel ontdekten de aanjagers, samen met de jongeren, dat depolarisatie begint bij het erkennen van elkaars menselijkheid — het besef dat achter elke mening, keuze of handeling een mens schuilt met ervaringen, emoties en overtuigingen. De maatschappij zal met deze menselijkheid in gedachten keuzes moeten gaan maken. Daarom geeft het jongerenplatform vijf aanbevelingen mee.

1. Jongeren inzetten als krachtig middel in de groene sector

Jongeren moeten structureel betrokken worden in alle lagen van besluitvorming, uitvoering en reflectie binnen de groene sector. Ze staan midden in de maatschappij en zijn daardoor scherpe waarnemers en flexibele samenwerkingspartners—zelfs met onverwachte en onconventionele partijen. Dit vraagt om structurele aanwezigheid aan de tafels waar beslissingen worden genomen, of dat nu in de bestuurskamer is of in strategische samenwerkingsverbanden. Het idee van een 'toekomststoel'—een vaste plek voor jongeren in elke bestuurslaag—kan een krachtig middel zijn om jongeren structureel te integreren in besluitvorming.

2. Socratische vaardigheden als sleutel tot depolarisatie

De benadering van dit sociaal experiment is geïnspireerd door de Socratische methode (Elke Wiss, 2020). Deze methode kan helpen verschillen te overbruggen en is dus cruciaal in depolarisatie. Faciliteer dialoogmomenten waarop deze vaardigheden kunnen worden toegepast.

- Luister actief en zonder oordeel, dan voelen mensen zich gehoord en erkend. Dit verlaagt spanning en creëert een basis voor constructieve samenwerking, zelfs bij tegengestelde meningen.

- Focus op het stellen van open vragen die uitnodigen tot reflectie en verbinding. Vragen als "Wat maakt dat je dit standpunt inneemt?" of "Hoe zie jij de toekomst vanuit jouw perspectief?" dragen bij aan het doorbreken van zwart-witdenken.
- Verdraag en benut de frustratie die er is. Leren omgaan met spanning in gesprekken is een kans voor verdieping.

Het doel is om elkaars standpunt te onderzoeken, in plaats van te verdedigen of te overtuigen. Geef aandacht en tijd aan inhoud in plaats van aan een strakke agenda. Er hoeft geen uitgesproken doel te zijn: een gesprek met open einde.

Op basis van de ervaringen van de jongeren is er een *serious game* ontwikkeld in de stijl van ganzenbord. Tijdens dit spel stap je in één van de vier gestereotypeerde rollen van het experiment en ondervind je hoe het leven in die rol is tegenover de andere drie rollen. Speel dit spel eens met je team, en kijk welke gesprekken dit op gang brengt. Het spel is aan te vragen via de aanjagers op de [website](#) van het Groenpact Jongerenplatform.

3. Werk door heel Nederland

De ervaringen van de jongeren uit dit onderzoek laten zien hoe belangrijk het is om diverse plekken van ontmoeting te kiezen. Hoe verleidelijk het ook is om midden in Nederland af te spreken, kom ook af en toe in de buitenranden van het land. Als beleid en praktijk elkaar ontmoeten, worden keuzes uiteindelijk breder gedragen.

4. Een nieuwe balans tussen werk en privé

Om een werkomgeving te creëren die bijdraagt aan depolarisatie en samenwerking, is het essentieel om de traditionele scheiding tussen werk en privé te heroverwegen. Een grens kan gezond zijn, maar je loopt risico te vervallen in anonimiteit. Dit is een oproep om meer jezelf te zijn: niet alleen thuis, maar ook in de bestuurskamer. Een cultuur waarin emoties worden gedeeld, maakt ruimte voor openheid, verbinding en begrip.

5. Zorg voor onafhankelijk verbindend leiderschap

De rol van aanjagers Maria Geuze en Malou van der Burgt in dit experiment laat de waarde zien van de aanwezigheid van iemand zonder belang wat betreft de inhoud. Dit wordt ook wel een 'verbindend leider' genoemd, iemand die samenwerking bevordert en ruimte biedt aan verschillende perspectieven en waarheden. Deze persoon is niet de formele 'baas', waardoor iedereen (in dit geval de vertegenwoordigers) een verantwoordelijkheid heeft in het bewaken van de voortgang (DuurzaamDoor, 2022). Concreet is daarom de aanbeveling: zorg dat er iemand de rol vervult van netwerkleiderschap, iemand die interacteert, faciliteert, ondersteunt en de balans houdt tussen inhoud en proces (Willems, Linck en Kaats 2018).

Call to action: experimenteer!

Dit onderzoek heeft laten zien dat het samenbrengen van mensen uit verschillende groepen en het organiseren van een vreedzame dialoog, kan leiden tot een sterke verbinding. Daarom roept het Groenpact Jongerenplatform op: experimenteer! Maak verbinding door ervaring. Durf bestaande routines los te laten en overweeg om vergaderingen te verplaatsen van die steriele vergaderzaal naar een ontbijttafel, een kampvuur of een actieve heidag met een overnachting. Kom liever minder vaak bij elkaar, maar maak van die momenten een diepe investering in elkaar. Een krachtige manier om verbinding te maken, is door samen aan tafel te gaan. Op 29 november werd dit in de praktijk gebracht: vertegenwoordigers en hun achterban kwamen bijeen voor een beleavingsdiner.

Nawoord

Het is 29 november 2024 en de jongeren komen weer samen, dit keer in een vakantiepark in de Noordoostpolder. De vertegenwoordigers hebben ieder vier gasten uit hun achterban uitgenodigd om op een feestelijke manier te reflecteren op het experiment. Tijd om de achterbannen hechter te verbinden aan het Groenpact Jongerenplatform, en de pilotperiode (november 2021 t/m december 2024) officieel af te sluiten.

In de stijl van het experimentele karakter van het jaar, werd ook dit beleevingsdiner een experiment. Er wordt getest of de vijf aanbevelingen in de praktijk werken en of depolarisatie ook in een bredere context tastbaar kon worden gemaakt.

Slechts acht van de ongeveer 30 jonge bezoekers kenden elkaar al – de rest waren onbekenden van elkaar. Met een persoonlijke uitnodiging zorgden ze voor een gebalanceerde groep, waarbij iedereen de gelegenheid kreeg om te blijven slapen en samen te ontbijten de volgende ochtend. Wat gebeurt er als je 30 jongeren met zeer uiteenlopende visies bij elkaar aan tafel zet? Het resultaat: goede gesprekken, nieuwe ontmoetingen, en veel verbazing. Een voorbeeld:

“Wacht, ben jij een biodynamisch boer? Echt!? [Ze kijkt nog eens goed naar de witte blouse die haar buurman draagt] Dat had ik écht niet verwacht.”

De avond begon met een spelletje levensgroot Twister. Vragen als “Haal je meer inspiratie uit een jonge activist of ervaren boer?” braken het ijs en zetten aan tot nadenken. Tijdens het diner stond naast de lange, met boerenruiten tafelkleden gedekte tafel een expositie die de inzichten van het afgelopen jaar weergaf. Zo werden de aanwezige jongeren geïnspireerd om een open houding aan te nemen. Een van hen deelt:

“De eerste keer dat we over het Groenpact Jongerenplatform hoorden, begrepen we dat de groep vegan sushi had gegeten. Daar moesten we om lachen. Nu we hier vanavond waren, bleek het netwerk helemaal niet zo extreem links te zijn en niet maar één kant te kiezen”

Tijdens de tweede gang kreeg iedereen een emotie op het bord: gefrustreerd, schuldgevoel, boos, hoopvol... De jongeren werden uitgedaagd om in gesprek te gaan. Wanneer herken je jezelf in de emotie op je bord? Hoe zie je ze terug in de ontwikkelingen in het voedselsysteem?

Na de serieuze gesprekken tijdens het diner, werden de tafels aan de kant geschoven: tijd voor een *bar battle* tussen de jongerenorganisaties en de voetjes van de vloer! Tot de late uurtjes werd er gedanst en karaoke gezongen. De grens tussen werk en privé mocht even vervagen – en dat beviel heel goed. Aanjager Malou van der Burgt voegt toe:

“De scheidingslijn tussen werk en privé lijkt er bij deze groep jongeren niet te zijn en daar lijken ze blij mee te zijn. Ze combineren werk en privé vlekkeloos en zijn bereid elkaar te helpen. De toevoeging van het feestje droeg bij aan de motivatie om ook zakelijk samen te werken.”

Ook deze avond stelden Maria Geuze en Malou van der Burgt zich onafhankelijk en verbindend op. Door te benadrukken hoe de groep zich heeft ontwikkeld door het jaar heen, versterken ze de mogelijkheden tot samenwerking, ook na het experiment. In 2025 gaat het Groenpact Jongerenplatform vervolgstappen zetten om inhoudelijke thema's samen te behandelen. Wat maakt dat er vertrouwen heerst dat dit gaat lukken? Een van de deelnemers vat het samen:

“Voor het diner vroeg ik me af; wat maakt deze groep nou anders dan de anderen? Na vanavond snap ik het beter. Jullie hebben in de boksring gestaan, met elkaar geclashd. Daar merk ik nu niks meer van.”

Buiten de comfortzone, jongeren als focuspunt, aanzetten tot goede (socratische) gesprekken, de aanwezigheid van onafhankelijke leiders én samen feesten: alle vijf de aanbevelingen op één avond. En wat voor een: de positieve reacties en intenties voor de toekomst laten zien dat het experiment wat de jongeren betreft geslaagd is. Het evenement liet perfect zien dat uitersten naast elkaar kunnen bestaan en dat de brug tussen verschillende leefwerelden veel vaker geslagen mag worden.

Bronnen

Arbokennisnet – Sociale Innovatie (n.d.)

<https://www.arbokennisnet.nl/kennisdossiers/sociale-innovatie/sociale-innovatie/>

Prof.dr.ir. Imke de Boer en Kawire Gosselink – Wat we gemeen hebben: een analyse van voedselvisies (2023)

<https://foodhub.nl/nieuws/analyse-voedselvisies-imke-de-boer/>

Bart Brandsma – Polarisatie: inzicht in de dynamiek van wij-zij denken (2016)

<https://www.managementboek.nl/boek/9789082595703/polarisatie-inzicht-in-de-dynamiek-van-wij-zij-denken-bart-brandsma>

DuurzaamDoor – Samenwerken aan een duurzame samenleving (2022)

<https://www.duurzaamdoor.nl/werkschrift>

Thijs Launspach – Werken met Millennials (2019)

<https://www.thijslaunspach.nl/store-1/p/style-03-38gwg-zw8t5-mydnt>

NRC – Polarisatie? Niet bij deze politiek actieve jongeren (2024)

<https://www.nrc.nl/nieuws/2024/07/21/polarisatie-niet-bij-deze-politiek-actieve-jongeren-a4860336>

Telegraaf – Zuurdesembrood van 9 euro en allemaal dezelfde Adidas schoenen, havermelkelite net een kudde sprinkhanen (2024)

<https://www.telegraaf.nl/lifestyle/1272726507/zuurdesembrood-van-9-euro-en-allemaal-dezelfde-adidas-schoenen-havermelkelite-net-een-kudde-sprinkhanen>

Elke Wiss – Socrates op Sneakers (2020)

<https://www.amboanthos.nl/boek/socrates-op-sneakers/>

Nikki Willems, Renee Linck, Edwin Kaats – Organiseren in en met netwerken (2018)

https://www.boom.nl/management/100-8762_Organiseren-in-en-met-netwerken

